

Lect. dr. RĂZVAN C. DINICĂ
Catedra de Filosofie
Facultatea de Istorie și Filozofie
Universitatea Dunărea de Jos Galați

ÎMBĂTRÂNIREA DEMOGRAFICĂ ÎN ROMÂNIA CONTEMPORANĂ PREZENT ȘI PERSPECTIVE

Abstract

Is Romania an aged country? And if it is, is one of the oldest countries in Europe? These questions appear strongly today, when the older part of the population (over 60) represent near 20% in the total, and exist 3,5 retired persons for one active.

The lower of birth rate, the strong migration phenomena, the worsen of life conditions are just some of principals causes in this matter. It's true, there are many other countries in Europe (and not only!) in this situation. But we cannot be calmed for this reason. The effects may be serious. So, what can we do?

Key-words: Birth rate, fertility rate, people migration, emigration-immigration, retired.

Este evidentă, pentru oricine e interesat de fenomenul demografic în România, lipsa unor analize de detaliu în acest domeniu atât de important și, totodată, atât de “fierbinte”. Se discută, pe baza unor *statistici* mai mult sau mai puțin corecte, realizate cu mai mult sau mai puțin profesionalism, despre implicațiile fenomenelor de *migrație* și *remigrație*, despre creșterea sau scăderea *fertilității*, despre creșterea *mortalității*, despre scăderea dramatică a *nupțialității* și creșterea *divorțialității*. Acestea sunt, este adevărat, principalele fenomene demografice. Prin acțiunea acestora, pornind de la o stare dată a populației, se configurează *structurile* ei viitoare, în principal cea pe *sexe* și cea pe *vârste*, și se modifică treptat și *volumul* de ansamblu, deci la nivel național, sau pe zone geografice – demografice.

În acest articol ne-am propus o succintă discutare a unui fenomen intens mediatizat, abordat prin tot felul de talk –

showuri sau chiar în cadrul unor emisiuni auto-declarate “de divertisment” – *îmbătrânirea demografică* în România post – decembristă, mit sau realitate?

Apărută în societatea modernă, îmbătrânirea demografică desemnează o creștere importantă a segmentului populației vârstnice în totalul populației și are implicații la toate palierele sociale. Acest proces a apărut în Europa Occidentală în secolul al XIX-lea, mai exact în Franța. Treptat, el s-a răspândit în majoritatea țărilor dezvoltate din punct de vedere economico-social și continuă și în prezent.

Principala cauză a acestui fenomen este trecera de la regimul tradițional de reproducere a populației, cu rate înalte de natalitate, la regimul modern, cu rate scăzute atât la natalitate cât și la mortalitate. Deci fertilitatea (numărul mediu de copii născuți de o femeie în perioada de procreare) este în continuă scădere, în timp ce durata medie de

Analele Universității Dunărea de Jos

viață este în creștere lentă, dar continuă. Este evident, în aceste condiții, că principalul rezultat al acestei evoluții este creșterea ponderii populației vârstnice. Dacă scăderea fertilității și natalității îngustează baza piramidei demografice, prelungirea speranței de viață “îngroașă” vârful piramidei. Bineînțeles, fenomenul cel mai important aici este scăderea natalității.

Un alt factor al procesului de îmbătrânire a populației îl constituie fenomenul migratoriu. Bineînțeles că în țările din care se pleacă, îmbătrânirea va fi mai accelerată, căci tinerii sunt, în majoritate covârșitoare, cei care migrează, în timp ce în țările “primitoare”, fenomenul îmbătrânirii este încetinit. O consecință asemănătoare are și migrația internă, deci în interiorul aceleiași țări, îndeosebi între mediul rural și cel urban. La fel, există categorii socio-profesionale cu un personal îmbătrânit (mai ales acele așa-numite meserii tradiționale, practicate azi aproape exclusiv la sate, unele fiind chiar în prag de dispariție), în timp ce profesiile noi, generate în special de revoluția electronică, beneficiază de regulă de personal de vârstă tânără și preponderent citadin, cel puțin de a doua generație.

Iată care sunt, în continuare, conform studiilor realizate de Națiunile Unite, principalii factori economico-sociali cu un rol esențial în reducerea fertilității în statele dezvoltate, și care s-au manifestat, sub o formă sau alta, în ultimii ani și în România (s-a preluat după *N.N.Constantinescu (coord.) – Probleme ale tranziției la economia de piață în România. Studii, vol.I, Ed. Fundației “România de mâine”, București, 1997*) :

a.Scăderea ponderii gospodăriilor agricole tradiționale în care densitatea mare a populației era o necesitate, în primul rând economică. Fermele moderne, mecanizate, necesită un personal redus, dar cu o calificare mai înaltă;

Filosofie

b.Emanciparea femeilor, care au ieșit din epoca “bucătărie, copii și biserică”. Actualele funcții sociale ale femeii impun un număr mult mai mic de copii;

c. Creșterea preocupării părinților pentru creșterea adecvată și educația copiilor. Creșterea cheltuielilor legate de aceste aspecte ale vieții de familie incumbă scăderea numărului de copii;

d.Extinderea asigurărilor sociale, îndeosebi a sistemului de pensii și a celui de îngrijire a persoanelor vârstnice dependente, a redus rolul copiilor în susținerea părinților aflați la vârste înaintate, trecându-se astfel, treptat, de la familiile “gentilice”, cu 3-5 generații în aceeași gospodărie, la familiile mononucleare formate doar din părinți și copii până la căsătoria acestora;

e.Creșterea timpului liber prin reducerea săptămânii de lucru și prelungirea concediilor de odihnă, accesibilitatea mijloacelor de transport auto și dorința adulților și a familiilor de a beneficia de aceste facilități (câte familii cu 7-8 copii și unul pe drum își pot permite să plece în “week-end” sau în concediu, vara, la mare...).

Bineînțeles, acești factori generali evoluează specific, în funcție de condițiile concrete, de la țară la țară. De pildă, în România, fermele mecanizate din agricultură sunt încă un vis, se lucrează încă la nivel de secol XIX, cu pluguri trase de boi (nu generalizăm, dar imaginea, chiar dacă rară, este șocantă pentru secolul XXI). Acest fapt nu generează însă o creștere a natalității în mediul rural, sau măcar o încetinire a îmbătrânirii prin remigrație oraș – sat, deoarece munca grea și adeseori, din cauza condițiilor pedo-climatice din ultimii ani, fără orizont și eficiență îi îndepărtează pe tineri de sat.

De asemenea, nivelul pensiilor, nu numai al celor din agricultură, dar și al celor din orașe, în aproape toate categoriile socio-profesionale din România, este scăzut, și

Analele Universității Dunărea de Jos

bătrânii cu greu mai pot face față cerințelor vieții de zi cu zi, mai ales dacă adăugăm și costurile tot mai mari ale medicamentelor și cheltuielile de spitalizare și/sau tratament, specifice vârstei a treia. Urmările sunt vizibile, de la scăderea speranței de viață la naștere la menținerea mortalității la nivelul de acum 30 de ani. România nu a progresat deloc de la începutul anilor '70, speranța de viață nu a depășit încă niciodată 70 de ani, iar mortalitatea pe ansamblu stagnează tot de atunci, fiind sporit doar decalajul dintre sexe. Astăzi, mortalitatea pe ansamblu în România este în jur de 20 la mie, în zona vestică a țării fiind undeva spre 5 la mie, mult mai mare fiind în Moldova și în Valea Jiului.

Revenind la procesul de îmbătrânire demografică trebuie să precizăm că ponderea populației de peste 60 /65 ani se află azi în România aproape de valoarea de 19%, fiind aproximativ egală cu cea a copiilor sub 15 ani, în vreme ce în perioada interbelică procentul bătrânilor era de 7, iar cel al copiilor de 35. În Europa, însă, avem o poziție bună, doar Albania, Bosnia, Macedonia fiind țări net mai "tinere", majoritatea celorlalte țări fiind la nivelul nostru sau mai îmbătrânite.

Vom încheia prezentând un calcul previzional al dinamicii populației în România în perioada 1998 – 2048, în condițiile menținerii constante a ratelor actuale de fertilitate, a legii de mortalitate și cu o

Filosofie

migrație externă nulă (pentru detalii vezi, de ex, Traian Rotariu, de la care s-au și preluat datele):

- anul 1998: total populație 22,503 mil. din care sub 15 ani (1) 19,1%, între 15-59 (2) 63,6%, 60 și peste (3) 18,3% din care 65 și peste (4) 12,8%;
- anul 2003: total 22,369 mil. din care (1) 16,7%, (2) 64,3%, (3) 19,0% și (4) 14,0%;
- anul 2023: total 20,351 mil., din care (1) 13,2%, (2) 64,0%, (3) 22,8%, (4) 17,0%;
- anul 2048: total 15,457 mil., din care (1) 10,9%, (2) 54,3%, (3) 34,8% și (4) 25,9%.

Bibliografie:

- *Constantinescu, N.N. (coord.) – Probleme ale tranziției la economia de piață în România. Studii, vol.I, Ed. Fundației "România de mâine", București, 1997*;
- *Rotariu, Traian – Starea demografică a României în context european. Posibile politici demografice și consecințele lor, în vol. Starea societății românești după 10 ani de tranziție, Ed. Expert, București, 2001, pp. 193-213.*